MÜZİKSEL İŞİTME, OKUMA VE YAZMA EĞİTİMİNDE UYGULANABİLECEK YARATICI ETKİNLİKLER

Hakan Bağcı[1]

ÖZET

Yaratıcı düşünce yeteneği, günümüzde mal, hizmet ve bilgi üretilen her alanda, bireylerde aranan vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Artan dünya nüfusu, gelişen teknoloji, bunların beraberinde değişen yaşam koşulları yaratıcı düşünce gücüne sahip bireylere olan ihtiyacımızı her gün daha da arttırmaktadır.

Sanat eğitimi, sanatın doğasından dolayı eğitimi alan ve veren kişilerin yaratıcılık alanında doğrudan uygulama olanakları bulmalarını sağlar. Örneğin müzikle uğraşan bir öğrenci şarkıyla veya çalgıyla doğaçlama yaparak yeni ezgiler üretebilme, çok seslilik kurallarıyla yeni eserler üretebilme, müzik çalışmalarında kişisel öğrenme stratejileri geliştirebilme, beraber müzik yapma çalışmalarında sorunlara yaratıcı çözümler üretebilme gibi birçok yaratıcı uygulamayla uğraşacaktır.

Müziksel işitme okuma ve yazma dersleri müzik eğitiminin tüm boyutlarında önemli bir temel uygulama alanı olarak bilinmektedir. Genellikle öğrencilerin müzik teorisini, ritmik yapıları, aralıkları, akorları, dizileri ve ezgileri kavraması amacıyla öğreten merkezli bir anlayışla yapılmaktadır. Bu yaklaşımın yanında, öğrencilerin yaratıcı özelliklerini geliştirici ve bu özelliklerini sergileyebilecekleri etkinlikler ve yaratıcı ortamlar çağın gereği olarak müzik eğitimi disiplininde önemli bir gereksinimdir.

Bu çalışmada yaratıcılık ve sanatın bir kolu olan müzik alanında yaratıcılık incelenerek, araştırmacı tarafından "Müziksel işitme okuma ve yazma" alanında uygulanabilecek çeşitli yaratıcı etkinlikler önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, Yaratıcı Düşünce Yeteneği, Müziksel Yaratıcılık, Solfej Eğitimi, Müziksel İşitme Okuma ve Yazma, Müziksel İşitme

[1]Yrd.Doç.Dr., Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, hakan.bagci(at)kocaeli.edu.tr

CREATIVE ACTIVITIES FOR MUSICAL HEARING, READING AND WRITING EDUCATION

ABSTRACT

Today, the skill of creative thinking has become an indispensible individual trait sought after in every field that produces goods, service or information. Growing global population, advancing technology and subsequently changing living conditions require more and more individuals with creative thinking skills.

By the nature of arts, art education directly provides means to exercise creativity for its students and teachers. For instance, a student of practices his creative skills to achieve various creative ends, such as improvising by singing or playing an instrument, composing new works according to the rules of polyphony, developing personal learning strategies in his musical studies, or finding creative solutions to problems in musical studies in a group.

Musical hearing, reading and writing courses are known as an important basic application field in all dimensions of music education. These courses are generally instructor-centered and help students comprehend music theory, eurythmic structures, intervals, chords, scales, and melodies. However, additional activities and creative environment that help students develop and exhibit creative traits are a requirement in music education discipline in our day.

This paper investigates creativity in music, a branch of art, and proposes several creative activities in "musical hearing, reading, and writing" recommended by the researcher.

Keywords: Creativity, Creative Thinking Skills, Musical Creativity, Solfeggio Training, Musical Hearing Reading and Writing, Musical Hearing

Giriş

Yaratıcılık veya diğer bir deyişle yaratıcı düşünce gücü, özellikle son yıllarda üzerinde hassasiyetle durulan bir yetenektir. Dünyamızda hızla artan dünya nüfusu ve dolayısıyla artış gösteren ihtiyaçlar, kısacası değişen yaşam koşulları, mevcut sorunlara yeni çözümler bulabilecek yaratıcı bireylere olan ihtiyacımızı da arttırmaktadır.

Müzik, resim, edebiyat gibi sanatsal alanlar düşünüldüğünde akla hemen yaratıcı düşünce gelmektedir. Biliyoruz ki sanatçı veya icracı, bir ürün sergilerken yaratıcılığını göstermek zorundadır. Bu, sanatın yaratıcılık ile iç içe olduğu anlamına gelmektedir.

Bir eğitimci olarak müzik öğretmeninin de yaratıcı özelliklerini kullanması kaçınılmazdır. Müzik eğitimcisi, öğrencileri ve seyircileri için hem bir sanatçı hem de bir eğitimci görevini üstlenmektedir. Sınıfında öğrencilerin bir konuyu kavramasına ilişkin örneklerini sergilerken veya konserlerinde herhangi bir eseri öğrencilerine yorumlatırken özgün yöntem ve teknikler kullanması, eğitimcinin başarısına katkı sağlar.

Yaratıcılık

Yaratıcılık, tanımlanması zor bir özelliktir. Bunun nedeni yaratıcılığın birçok özelliği bünyesinde barındırmasıdır. Araştırmacılar ve yazarlar da tanımını yaparken farklı özellikleri üzerinde çalışmışlardır. Guilford, araştırmasında "120 faktör" adını verdiği teorisinde, yaratıcılığın yaklaşık 120 farklı karakteristiğini tespit etmiştir (Alder, 2004: 27). Tanımlama yapılmaya çalışılırken yenilik, sorunlara farklı çözümler sunulması, yöntem gibi öğelere değinildiği görülür.

Yaratıcı düşünce yeteneği, hepimizde var olan bir güçtür. Günlük yaşantımızda çeşitli etkinlikler sırasında farkında olmadan yaratıcılığımızı kullanırız. Gündelik bir problemi çözerken, bir ürün ortaya koyarken "bunu farklı bir şekilde nasıl yapabilirdim?" diye düşünürken yaratıcı yeteneklerimizi zorlarız.

Torrance'in tanımına göre; Yaratıcılık, sorunlara; bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra bu sonucu ortaya koyma'dır (Sungur, 1992:20-266).

Tüm uzmanlarca üzerinde durulan ortak noktanın yenilik olduğu görülmektedir. Alanda bilinenlerin ötesinde yeni bir ürün, yeni bir çözüm yolu yaratıcılığın göstergesi olabilmektedir. Yaratıcılık alanı incelendiğinde yaratıcı ürün, süreç, kişilik özellikleri, ortam ve yönetim üzerinde çalışıldığı görülür.

Guilford, yaratıcılık ile ilgili olarak yakınsak ve ıraksak düşünceden bahseder. Yakınsak düşünce, bir alanda genel geçer kurallar çerçevesinde düşünmeyi, ıraksak düşünce ise toplulukta alanda ortak düşünülenlerden en uzak fikirleri temsil eder (Yavuzer, 1989:14; Alder, 2004:31).

Wallas (1926), yaratıcılığı problem çözmeye benzeterek, özellikle yaratıcılık sürecini vurgulamıştır. Yaratıcılık sürecini *hazırlık, kuluçka, aydınlanma* ve *sonucun doğrulanması* olmak üzere dört evreye ayırmıştır (Yavuzer, 1989: 10; Herrmann, 1990: 186; Sungur, 1992: 130; Aslan, 1994: 30):

- Hazırlık: Problemin algılandığı, tanımlandığı ve alt problemlerinin belirlendiği aşamadır. Çözüm için önerilmiş çözüm yolları eleştirilir.
- Kuluçka: Problemin üzerinde farkında olarak veya olmayarak yoğunlukla düşünüldüğü evredir. Bu aşama kişiden kişiye, problemden probleme farklı sürelerde gerçekleşebilir.
- Aydınlanma: Bu evre problemin çözümünün zihinde canlandığı aşamadır.
- Sonuçların Doğrulanması (Gerçeklik denetimi): Mantıksal denemeler ile çözüm kontrol edilir ve çözümde bulunan yanlışlar ortadan kaldırılmaya çalışılır.

Guilford, Wilson ve Christensen (1953) yaratıcı olarak nitelenen *ürün*ün kalitesini belirlemek üzere üç ölçüt ortaya koymuşlardır: Zekayı yansıtan cevapların sayımı, uzak çağrışımlara dayanan itemlerin kullanılışı ve toplum içindeki bireylerin tüm cevapları içinde seyrek görülen cevapların değerlendirilmesidir (Yavuzer, 1989: 15).

Guilford (1967) ve Torrance (1966), yaratıcı olarak nitelenebilecek kişilerde akıcılık, esneklik, orijinallik ve açımlama olmak üzere dört adet ortak özellik tanımlamışlardır. Ancak daha sonra Guilford (1983) ve Torrance (1984) bu listeye bazı yetenek alanları eklemişlerdir (Özden, 2000:127). Bu nitelikler akıcılık, esneklik, orijinallik, açımlama, sorunlara karşı duyarlık, sorunları tanımlayabilmek, imgeleme, çocuk gibi olmak, analojik düşünmek, değerlendirme, analiz, sentez, dönüştürme, sınırları aşma, sezgi, tahmin, yarım bırakmamak, konsantre olma, mantıksal düşünme, sıra dışı bağlantılar kurmak, spontanlık, belirsizliklerden korkmama ve özerkliktir. Bu niteliklerin sıklıkla kullanılanlarını şöyle açıklayabiliriz:

- Akıcılık: Bir sorun için üretilen alternatif çözüm sayısıdır. Kaç farklı cevap üretilebiliyorsa yaratıcı düşüncenin akıcılık boyutu o denli gelişmiş demektir.
- Esneklik: Bir sorun için ifade edilen çözümün kategorizasyonuyla ilgilidir. Kaç farklı boyut ya da kategoride cevap üretilebildiği önemlidir.
- Orijinallik (özgünlük): Önerilen çözüm ya da ürünün diğerlerine göre ne kadar farklı olduğunu belirler. Orijinallik boyutu, bir grup ürün ya da çözüm içinde en uzak çağrışımlarda bulunur.
- Zenginleştirme (açımlama): Bir fikri geliştirebilme, detaylandırabilme, ürünü süsleyebilme yeteneğidir.

Yaratıcılıkla ilgili çalışmalar incelendiğinde yaratıcı ürün, süreç ve kişilik üzerinde çalışmaların dışında, özellikle son yıllarda, yaratıcı çevre ve ortam özellikleri üzerinde de çalışıldığı görülür. Çevre yaklaşımı, personel bakımı düzeni ya da kültürel fiziksel çevre değişimlerinden ötürü ortaya çıkacak sorunların tanımlanması ve açıklanmasıyla ilgilidir. Sosyolog, antropolog, kültür tarihçileri, bireyleri ve grupları etkileyen çevre koşullarını saptamaya çalışırlar. Burada bulunmak istenen ölçüt, hangi çevre faktörlerinin yaratıcı ürünün doğmasına neden olacağıdır (Aslan 2001: 18).

Müziksel Yaratıcılık

Sanatsal yaratıcılık düşünüldüğünde, estetik güzellik kaygısı ile karşılaşırız. Sanatın hangi alanında çalışılırsa çalışılsın sanatçı, sanatsal bir ürün ortaya koyarken onun güzelliği konusunda bir kaygı taşır. Bu da sanatsal yaratıcılığı diğer yaratıcılık sergilenen alanlardan ve ürünlerden ayırır niteliktedir.

Her türlü sanatsal ve müziksel etkinlik sırasında beynin hangi bölgelerinin aktif olarak kullanıldığı, sağ veya sol baskınlığın üretkenlik üzerindeki etkisi gibi konular nöroloji bilimi tarafından araştırılmaktadır. Bu gün için sinirbilimin metodolojisiyle iyi yorumcu veya besteciyi kötü olandan ayırt etmek mümkün değildir (Baeck 2002; akt: Bora ve Alper, 2005: 6).

Bir müziksel etkinlik sırasında beynin her iki hemisferi (yarıküresi) de çalışır. Müzik alanı dışında her iki hemisferin de kullanıldığı etkinlik olarak yaratıcılık eylemi çıkar karşımıza. Müzik alanı, beynin fonksiyonlarının kullanımında yaratıcılık ile benzerliği yönünden yaratıcılığı geliştirebilir bir niteliktedir. Fakat bu, müzik eğitiminin tek başına yaratıcı düşünce yeteneklerinin eğitiminde yeterli olduğu anlamına gelmemektedir. Beyin fonksiyonel bir bütündür. Herhangi bir alanında yapılan bir değişim veya gelişim, diğer alanların da

gelişmesini sağlar. Bunu disiplinler arası kavramsal ilişkiler de bütünler (Bağcı, 2003: 25).

Müziksel yaratma eylemi, müzik sanatının malzemeleri olan sesler yoluyla bir bütün oluşturma eylemidir. Müziksel yaratma, sesleri ve çalgıları beynimizde birlikte canlandırabilme yetisi gerektirdiği için, müziksel işitme okuma ve yazma alanında da yetenekli olmayı gerektirir.

Müziksel yaratma eğitimi, bireylere çaldığı veya söylediği eserler üzerinde (ritm, ezgi, armoni ve form yönünden) yaptığı incelemelerden yola çıkarak, eski ile yeni müzik eserleri arasında ilişki kurabilmeleri, alışılmışın dışında farklılıkları yakalayarak, deneyerek, özgün eserler oluşturabilmeleri için gerekli olan besteleme bilgi, beceri ve yeteneğini geliştirmeye yönelik bir eğitimdir (Özbek, 2003: 6).

Swanwick ve Tilmann (1986), çocukların yaptıkları kompozisyonları analiz ederek gerçekleştirdikleri araştırmada müziksel yaratıcılık için 8 aşama tanımlamışlardır (Auh, 1995: 22; akt: Gürgen: 2006):

1. Algı (0- 3 yaş): Çocuk bu yaşlarda seslere karşı ilgi duymaya başlar. Sesin doğasını araştırmaya istek duyar. Çocuğun vuruşları ritmik değildir ve düzensizdir. Müziksel ifadeleri tonallık ve yapısal olarak anlam taşımaz.
2. Değişim (4- 5 yaş): Bu yaşlarda çocuk düzenli ritim vurma becerisini kazanmaya başlar. Doğaçlamaları daha uzun ve seçtiği çalgının doğasıyla yakından ilişkilidir.
3. Kişisel Anlatım: Çocuk önce şarkılarına daha sonra çalgısıyla meydana getirdiği doğaçlamalarına kendi anlatımını eklemeye başlar. Yaptığı doğaçlamaları kendi istediği hızda ve gürlükte ifade eder. Çocukta biçimsellikten uzak olarak bir miktar yapısal kontrol saptanır.
4. Anadil (5-6 yaşlarında başlar, 7-8 yaşlarında belirginleşir): Ritmik ve melodik ifadeler tekrarlar şeklinde ortaya çıkar. Çocuğun yapısal cümlelerinde geleneksel bazı müziksel anlatımları gösteren küçük ezgiler saptanır.
5. Kurgusal (10 yaşında ortaya çıkar): Biçimsel bilginin olmayışı imgesel sapmaya yol açar. Cümlelerin ve vuruşların kontrolü doğru notayı arama eğilimi nedeniyle daha değişkendir. Bu aşamada çocuğun müzikteki yapısal olanakları araştırma isteğine ait kanıtlar bulunmaktadır.
6. Dilsel (13–14 yaş): Müzikte motiflerin çocukta yerleşmesinin ardından cümlelerin sonunda bir zıtlık görülür. Cevap cümlelerine rastlamak, çeşitleme ve son eklentiler sıklıkla görülür. Bu aşamada çocukta teknik anlatım ve yapısal kontrolün yerleştiği görülür. Daha olgun bir müzik tarzı

geliştirmeye yönelik güçlü bir eğilim fark edilir. Ayrıca popüler müzikten etkilenme de görülür.

7. Simgesel (15 yaş): Bu aşamada çocukta güçlü bir kişisel tanımlama saptanır. Müzikten etkilenme daha belirgindir. Çocuğun bilinç düzeyinin anlatımı ile birlikte müzikal bilişsel süreçler de kendini göstermeye başlar.
8. Sistematik (15 yaş ve üstü): Kendi müzikal birikimini yansıtabilecek düzeye erişmiş, donanımlı müzik insanıdır. Estetik kaygıları da gözeterek çok yönlü, imgesel ve orijinal müzikal düşünce yaratmaya başlar. Kompozisyonları bilinçli şekilde oluşturulmuş müzikal materyalleri içerir (Leung, 2002: 81-82; akt: Gürgen: 2006).

Müzik konusunda yaratıcılıktan bahsedilince akla gelen olgulardan birisi de doğaçlamadır. Doğaçlama çalmak, planı yapılmayan bir müziği kurgulandığı anda çalmak olarak tanımlanabilir. Bir anlamda düşünürken, tasarlarken çalmak da denilebilir.

Doğaçlama, bir ölçüde tüm müziksel etkinliklerde yer aldığından, doğaçlama yeteneğinin de her çalgıcının müzisyenliğinin bir parçası olduğu düşünülebilir. Fakat, bazen öyle müzisyenlere rastlarız ki doğaçlama yapmadığı/yapamadığı gibi, olay onun için anlaşılmazdır da. Doğaçlama yapmayan müzisyenler, genellikle klasik müzik çalgıcılarından çıkar. Çalgı tekniklerinde üstün bir beceriye sahip olmak, doğaçlama yeteneğini garanti etmemektedir (Bailey, 2001: 99). Bailey'in özellikle klasik müzikle uğraşan bireylerin doğaçlama ilgili becerileri hakkındaki görüşü, bu olayın klasik müziğin beraberinde getirdiği alışılmış disiplinin uzantıları olduğu görüşünü desteklemektedir.

Aynı şekilde iyi bir işitme yeteneği de müziksel yaratıcı gücün garantisi olmamaktadır. Fakat müziksel yaratı gösteren kişinin işitme duyusunun iyi olması, müzik teorisi ve armoni bilgisinin olması, ritmik yapıları iyi tanıması beklenir. Elde edilen bu bilgiler arasında ilişkiler kurulması bir yaratıcılık örneğinin sergilenmesine zemin hazırlamaktadır.

Yaratıcılığı Geliştirmek

Yaratıcılık, beynimizdeki bazı düşünme merkezleriyle ilişkilidir. Bu merkezleri aktif duruma getirecek yöntemler kullanarak (örneğin şekil, model, grafik) ve onları geliştirecek faaliyetlerde bulunarak (örneğin müzik, resim veya el sanatları gibi hobiler) yaratıcılığımızı da geliştirebiliriz. Bu durumda sadece yaratıcılığımızı artırmakla kalmaz, aynı zamanda beynimizin daha büyük bölümünü

kullandığımız için analiz-sentez becerilerimizi de daha etkin duruma getiririz (Yıldırım, 1998: 13).

Yaratıcı düşünce yeteneğini geliştirmek için beyin fırtınası, grup odaklanması, sorun envanter analizi gibi çeşitli yaratıcı tekniklerden bahsedilir. Bu teknikler, araçları ve yöntemleri, yani metodolojik bir "aygıtı" devreye sokarak, yeniliğin sorumluluğunun artık birkaç becerikli veya şanslı kişiye bırakılmaması gerektiğini, her bireyin yaratıcı potansiyelinin kullanılması ve teşvik edilmesi yoluyla bu sorumluluğun sistematik olarak organize edilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir (Rouquette, 1992: 12).

Yaratıcılık veya yaratıcı olarak nitelendirilebilecek eylem, bir tesadüften çok, uzun süreli bir çalışma ve mantık yürütme sonucu ortaya çıkmaktadır. Edison'un ampulü icat etmek için 10000 deneme yaptığı söylenir. Eğer Edison'un yaptığı deneylerdeki hatalar olmasaydı, belki de bugün ampulü bilmiyor olabilirdik.

Müzikte yaratıcılık yalnızca besteleme yoluyla gerçekleştirilmez. Bir çalgı veya şan icracısı, hatta bir dikteyi yazdıran solfej öğretmeni de bir tür yaratıcı eylem gerçekleştirir. Bir motifin tekrarı temelde sıradan mekanik bir süreç değildir ve bu süreç motifin kişisel yorumu için bir fırsat olabilir (Weiner, 2000: 153; akt: Glăveanu, 2012). Müzik alanında, performansta kendiliğindenlik, bir yanılsama değildir ve tekrar edilen performanslar küçük, fakat müzikal olarak önemli detaylarda farklılaşır (Chaffin, Lemieux ve Chen, 2006: 200; akt: Glăveanu, 2012). Motifin her sunumu aslında o motifin tekrar sunumunda bir yeniden yaratmadır. En önemlisi, sanatta yüksek düzeyde yaratıcılık, (sanatçıların ve müşterilerinin de takdir ettiği gibi) teknik üzerine ustalaşmak için yapılan sürekli çalışma ve çabayla ilişkilidir (Glăveanu, 2012: 3).

Çalışılan alanda uzmanlaşmak, yaratıcılığın ortaya çıkması için iyi bir zemin hazırlar. Fakat kurallara kati bir bağlılık ise yaratıcılığın önünde engel olarak düşünülür. Yaratıcılığı geliştirmek için alan uzmanları çeşitli öneriler getirmektedir. Önyargıları aşmak ve geleneklerin ötesinde düşünmek bu önerilerin başlıcalarındandır.

Müziksel İşitme Okuma Yazma Eğitimi

Müziksel İşitme Okuma Yazma dersleri, müzik alanının en önemli dersleri arasında yer almaktadır. Dersin adı farklı programlarda Solfej, Kulak Eğitimi, Müziksel İşitme adları ile yer alabilmektedir. Müziksel İşitme Okuma ve Yazma,

müzik yeteneğinin önemli ölçüde göstergesidir ve ders olarak bireyin müzik yeteneğini geliştirme amacı taşımaktadır.

Bireyin kalıtsal olarak getirdiği ve müziksel öğrenmesini çerçeveleyen sınıra ya da müziksel kapasitesine müzik yeteneği denir. Müzik yeteneğinin derecesi, müziksel işitme-algılama testleriyle ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bu alanda geçerliği ve güvenirliği kabul edilmiş, en yaygın kullanılan testler Seashore, Wing ve Gordon'un geliştirdiği müziksel işitme testleridir (Özgür ve Aydoğan, 1999: 3).

Müziksel işitme ve alt alanları Müziksel Algılama, Yineleme, Deşifre ve Yazma etkinlikleri ile ölçülmektedir. Her bir etkinliğin ölçtüğü özellik farklı bir yeteneği karşılamaktadır. Müziksel işitme etkinliklerini genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz: Ses işitme-yineleme-tanımlama (tek ses), Çok ses işitme-yineleme-tanımlama (çift ses, üç ses, dört ses, beş ses), Ritmik bellek (yineleme), Ezgisel bellek (yineleme), Ritmik okuma (Ritmik deşifre), Ezgisel okuma (Deşifre), Ritmik dikte (Ritmik yazma), Ezgisel Dikte (Bağcı, 2009: 12-15).

Etkinlik Önerileri

Aşağıda Müziksel işitme, okuma ve yazma dersinde uygulanabilecek müziksel yaratıcı düşünce yeteneğini geliştirebilecek bazı etkinlik önerileri sunulmuştur. Bu etkinlikler, sınıfta veya grup derslerinde uygulanabilecek oyunlar niteliğinde olduğu için dersleri öğrenciler açısından daha zevkli bir hale getirebilir. Çünkü öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Sıralanan bu önerileri genişletmek veya çeşitlemek mümkündür.

Üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konu da etkinliklerin düzeyidir. Sınıfın ya da grubun müziksel işitme okuma ve yazma için hangi düzeyde olduğu iyi belirlenerek çalışılmalıdır.

Öğrencilerin yaratıcı yeteneklerinin geliştirilmesi, müzik öğretmeni olacak adayların kendi öğrencilerini çalıştırırken de öğrencilerinin özellikle yaratıcı yetenekleri üzerinde düşünmelerini, bu yetenekleri geliştirmeleri için çaba göstermelerini sağlayacaktır. Yaratıcı düşünce, yapılandırmacı eğitim yaklaşımı açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşıma göre yaratıcı düşünmeye çalışan birey olaylar, nesneler, değişkenler arasındaki ilişkileri derinlemesine kavramaktadır.

Ritmik Olay Çağrışımı

Öğrencilerden çalınan bir ritmi (veya bir eserin ritmini) bir olayla veya hikâyeyle betimlemeleri istenir. Öğrencilerce betimlenen olay veya olgu, o ritmik kalıbın çağrıştırıcısı olarak düşünülebilir. Bu şekilde ritmik kalıp, bir isimle anılabilir.

Bu etkinlik Gestalt psikolojisinin tamamlama ve algıda bütünlük ilkesiyle örtüşmektedir. Gestalt yaklaşıma göre bütünü algılamak, bütünü oluşturan her bir parçayı algılamaktan daha kolay olmaktadır. (Çağlayan, Korkmaz ve Öktem, 2014: 165; Eryarar, 2011: 127).

Müziksel Çağrışım

Ritmik olay çağrışımında olduğu gibi, öğrencilerden çalınan bir eseri bir olayla veya hikâyeyle betimlemeleri istenir. Parçanın majör veya minör tonda olması, tonalite konusunun öğrenilmesi için kolaylık sağlayacaktır.

Verilen akora göre belirlenen tonda öğrencilerin bir şarkıya başlaması istenir. Akorun hangi sesinden başlandığı sorgulanır ve belirlenir. Etkinlik, ezgisel akıcılık konusunda ve akorların öğrenimi konusunda faydalı olabilir.

Ritmik Cümlecikler

Öğrencilere basit bir ritm cümlesi verilir veya öğrencilerle birlikte basit bir ritm cümlesi belirlenir. Her bir öğrencinin bu ritmi çeşitlemesi istenir.

Kısa bir ritmik kalıp verilir (kalıbın kapsadığı birim zaman önemli; uzun olursa oyun kısa sürebilir). Öğrenciler için bir sıra belirlenir. İlk sıradaki öğrencinin bu ritmik kalıbı tekrar etmesi ve aynı süreyi içeren bir kalıp da kendisinin eklemesi istenir. Diğer sıradaki öğrenci ise verilen ilk kalıbı, ardından ikinci kalıbı bağlayarak tekrar eder. Ritmik düzene uyarak bu öğrenci de bir kalıp ekler… Bu işlem, akılda kalabildiği ölçüde devam eder. Bu şekilde ritmik hafıza ve ritmik yaratıcılık geliştirilebilir.

Ses Egzersizleri

Öğrencilere verilen herhangi bir sesin ardından, bir öğrenciden (belirlenmiş birim süre uzunluğunda olması önerilir) bir başka ses vermesi istenir. Başka bir öğrenci, ilk öğrencinin verdiği sesi tekrar eder ve yeni bir ses ekler. Diğer bir öğrenci, verilen ilk sesi ikinci sesi yükseklikleriyle tekrar eder ve bir başka ses daha ekler. Etkinlik bu şekilde devam ettirilir. Bu sayede özellikle müziksel bellek, aralık

işitme-seslendirme yetenekleri geliştirilmiş olur. Yukarıda belirlenen etkinlik belirli bir tonun çerçevesinde de uygulanabilir

Ezgisel Cümlecikler

Birim ölçü belirlenerek, o ölçü süresince bir ezgi verilir. İlk sıradaki öğrencinin bu ezgiyi tekrar etmesi ve bir birim ölçü daha eklemesi istenir. Etkinlik, öğrencilerce oluşturulan melodi akılda kalabildiğince devam ettirilir. Bu sayede aralık bilgisi, ritmik ve ezgisel bellek ve de müziksel yaratıcılık geliştirilmiş olur.

Öğrencilerden, kendilerine yöneltilen soru cümlesi niteliğindeki anlamlı bir müzik cümlesine cevap cümlesi yazmaları veya cevap cümlesi verilen anlamlı bir müzik cümlesine soru cümlesi yazmaları istenir.

Öğrencilerin düzeylerine uygun özelliklerde hazırlanan kısa ve basit bir okuma parçasını çeşitlemeleri istenir. Bu etkinlik sekvensler, taklitler ve ezgi yürüyüşleri biçiminde düşünülebilir.

Öğrenilen ritm kalıpları ve çalışılan aralıklar çerçevesinde öğrencilerin kendi düzeylerine uygun okuma veya yazma parçaları yazmaları istenilebilir.

Verilmiş bir bas partisi üzerinde öğrencilerin belirli ritm kalıplarında ezgiler üretmesi istenir.

Nüanslar-Dinamikler

Öğrencilerden deşifre edilen müziksel okuma parçaları ve dikteler üzerinde doğaçlama dinamikler, cümle yapıları ve nüanslar kullanmaları istenir. Bu etkinlik, yazarak veya okuyarak uygulanabilir. Bu sayede öğrencilerin müziksel yorum ve yorum üzerindeki yaratıcı yetenekleri geliştirilebilir.

Sonuç

Çalışmada Müziksel İşitme, Okuma ve Yazma alanında yer alan uygulamalar ve Yaratıcılık alanındaki genel yaklaşımlar ortaya konmuştur. Solfej ya da Müziksel İşitme, Okuma ve Yazma alanında var olan uygulamalara müziksel yaratıcılığı geliştirici yeni etkinlikler önerilmiştir. Bu etkinlikler Ritmik Olay Çağrışımı, Müziksel Çağrışım, Ritmik Cümlecikler, Ses Egzersizleri, Ezgisel Cümlecikler, Nüanslar-Dinamikler başlıklarında ele alınmıştır.

Yeni oluşturulan ve önerilen bu etkinlikler yoluyla müziksel işitme eğitimi daha zevkli hale getirilebilir ve öğrencilerin hem müziksel işitme, okuma, yazma becerilerinin hem de müziksel yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Alder, Harry. Yaratıcı Zeka. (Çev: Mehmet Zaman, Cüneyt Avşar). İstanbul: Hayat Yayıncılık İletişim Yapım Eğitim Hizmetleri ve Tic. Ltd. Şti., .2004

Aslan, Esra. Yaratıcı Düşünceli Bireylerin Psikolojik İhtiyaçları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

Aslan, Esra. Kavram Boyutunda Yaratıcılık. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 16-2 (2001): 15-21.

Baeck, E.. The Neural Networks of Music. European Journal of Neurology 9 (2002): 449-456.

Bağcı, Hakan. Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Öğrencilerinin Girişte Aldıkları Özel Yetenek Sınavı Sonuçlarının ve Bölüm Programlarının Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003.

Bağcı, Hakan. Eşlik Desteğinin Armoni ve Solfej Eğitimindeki Başarı Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009.

Bailey, Derek. Doğaçlama. Çev: Ali Bucak. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2001.

Bora, Emre ve Alper, Yusuf. Sanatsal Yaratıcılık ve Beyin. Yeni Symposium 43-1 (2005): 3-8

Caffin, R., Lemieux, A.F. ve Chen, C. Spontaneity and creativity in highly practiced performance. In I.Deliège & G.A. Wiggins (Eds.) Musical creativity: multidisciplinary research in theory and practice (pp. 200-218). Hove and New York: Psychological Press., 2006.

Çağlayan, Saniye, Korkmaz, Murat ve Öktem, Gönül. Sanatta Görsel Algının Literatür Açısından Değerlendirilmesi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi - Journal of Research in Education and Teaching 3-1 (Şubat 2014): 160-173.

Eryarar, Erkut. Endüstri Ürünleri Tasarımında Gestalt Teorisi Uygulaması. Zeitschrift für die Welt der Türken - Journal of World of Turks 3-2 (2011): 125-133.

Glăveanu, Vlad Petre. Habitual creativity: revising habit, reconceptualizing creativity. Review of general psychology 16-1 (2012): 78-92.

Gürgen, Elif Tekin. Müzik Eğitiminde Yaratıcılığı Geliştiren Yöntem ve Yaklaşımlar. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 7-12 (2006): 81-93.

Herrmann, Ned. The Creative Brain. Second Edition. Lake Lure, North Caroline: The Ned Herrmann Group, 1990.

Özbek, Özcan. Müzik Teorisi ve İşitme Eğitiminde Uygulamaların Çeşitlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2003.

Özgür, Ülkü ve Aydoğan, Salih. Müziksel İşitme Okuma. Ankara: Sözkesen Matbaası, 1999.

Özden, Yüksel. Öğrenme ve Öğretme. Dördüncü basım. Ankara: PegemA Yayınevi Tic. Ltd. Şti., 2000.

Rouquette, Michel - Lois. Yaratıcılık. (Çev: Işın Gürbüz). İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Sungur, Nuray. Yaratıcı Düşünce. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 1992.

Weiner, R.P. Creativity and Beyond: Cultures, Values, and Change. Albany: State University of New York Press., 2000.

Yavuzer, Halide S. Yaratıcılık. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1989.

Yıldırım, Ramazan. Yaratıcılık ve Yenilik. İstanbul: Sistem Yayıncılık ve Mat. San. Tic. A.Ş., 1998.